

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

PLz. ÚS 1/2024-9

Ústavný súd Slovenskej republiky v pléne zloženom z predsedu Ivana Fiačana (sudca spravodajca) a sudcov Jany Baricovej, Ladislava Duditša, Libora Duľu, Rastislava Kaššáka, Miloša Maďara, Petra Molnára, Petra Straku, Ľuboša Szigetihó, Roberta Šorla a Martina Vernarského o návrhu predsedu ústavného súdu podľa § 13 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov **na zjednotenie právnych názorov** vyjadrených v náleze **sp. zn. I. ÚS 274/05** zo 14. júna 2006, náleze **sp. zn. III. ÚS 80/08** z 27. mája 2008, uznesení **sp. zn. III. ÚS 293/2021** z 13. mája 2021 a v uznesení **sp. zn. I. ÚS 360/2018** z 10. októbra 2018 takto

r o z h o d o l :

1. Ako vyplýva z čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) premietnutého do § 2 ods. 2 Trestného poriadku, zásahy do základných práv na účel trestného konania sú neoddeliteľne spojené s ochranou súkromia a dôstojnosti osôb, teda hodnotami reprezentovanými v čl. 16 a čl. 19 ústavy, resp. čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej aj „dohovor“). Znamená to, že pri aplikácii normatívnej úpravy jednotlivých trestno-procesných inštitútov sú orgány činné v trestnom konaní a súd oprávnené zasiahnuť do súkromia výlučne zákonným postupom, pričom zákonnosť postupu v zmysle požiadaviek vyplývajúcich z uvedenej ústavnej, medzinárodnoprávnej a zákonnej trestno-procesnej úpravy zahŕňa a vyžaduje aj rešpektovanie a skúmanie dodržania zásady legality, legitimacy a proporcionality daného zásahu. Len takto zákonne získané dôkazy (§ 2 ods. 12 a § 119 ods. 3 prvá veta Trestného poriadku) je možné použiť v trestnom konaní ako podklad pre rozhodovanie. Nezákonný postup pri zásahu do súkromia diskvalifikuje dôkaz z hľadiska jeho procesnej použiteľnosti. Zákonná úprava procesného postupu v trestnom konaní, aj v kontexte uplatnenia jednotlivých procesných aspektov čl. 17 a čl. 46 ods. 1 ústavy, vytvára z hľadiska procesných účinkov väčší rozsah ústavných práv a slobôd (čl. 154c ods. 1 ústavy), než vyplýva z čl. 5 a čl. 6 dohovoru (a to s ohľadom na ich interpretáciu Európskym súdom pre ľudské práva pripúšťajúcu procesné použitie dôkazu zabezpečeného alebo vykonaného aj v rozpore s vnútroštátnym právnym poriadkom členského štátu, ak sú výsledkovo zachované princípy spravodlivého procesu).

2. V nadväznosti na predchádzajúci záver platí, že ak prichádza v konkrétnej veci do úvahy trestnoprocesná obrana proti nelegálne zabezpečenému alebo vykonanému dôkazu, je dotknutá osoba ako subjekt základných práv a slobôd a zároveň subjekt trestného konania (v konaní pred súdom strana) povinná vyčerpať dostupné prostriedky nápravy priznané jej zákonom v rámci

trestného konania, ústavnú sťažnosť teda môže podať až následne. Nerešpektovanie takto vyjadreného princípu subsidiarity právomoci ústavného súdu je sankcionované odmietnutím ústavnej sťažnosti, resp. v nej obsiahnutej námietky pre neprípustnosť [§ 56 ods. 2 písm. d) a § 132 ods. 2 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)].

3. Pozícia ústavného súdu až na konci reťazca subsidiarity je sprevádzaná aj tým, že rozhodnutie vydané vo vzťahu k dokazovaniu v priebehu trestného konania v jeho predsúdnej fáze, aj keď je právoplatné alebo vyvoláva s ním spojené účinky bez nadobudnutia právoplatnosti (príkaz, súhlas), nebráni súdu rozhodujúcemu v súdnom konaní (po podaní obžaloby alebo návrhu na schválenie dohody o vine a treste) považovať na základe takého rozhodnutia zabezpečený dôkaz za neprípustný, ak zistí (primárne *ex officio*) porušenie zákona, a to aj keď bolo rozhodnutie vydané sudcom pre prípravné konanie alebo sudcom pri postupe podľa zákona č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním) v znení neskorších predpisov, a napriek tomu, že príslušný súd prvého stupňa nemá možnosť také rozhodnutie zrušiť. Obdobne to platí pre nadriadený súd pri rozhodovaní o opravných prostriedkoch, a to aj keď ide o procesné rozhodnutie (týkajúce sa dokazovania) súdu nižšieho stupňa vydané v súdnom konaní, keďže nadriadený súd preskúmava nielen predmetným opravným prostriedkom napadnuté (finálne, resp. meritórne) rozhodnutie, ale aj postup predchádzajúci jeho vydaniu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Odlišné právne názory

1. Predseda ústavného súdu v súlade s § 13 ods. 3 zákona o ústavnom súde z vlastného podnetu predložil plénu ústavného súdu návrh na zjednotenie odlišných právnych názorov senátov ústavného súdu pri posudzovaní zásahov do základných práv dotknutých osôb zo strany orgánov verejnej moci vyhotovovaním obrazových, zvukových alebo obrazovo-zvukových záznamov, odpočúvaním a vyhotovením záznamu telekomunikačnej prevádzky alebo oznamovaním údajov o telekomunikačnej prevádzke.

2. Odlišné právne závery senátov ústavného súdu sa týkajú právomoci ústavného súdu posudzovať v konaní o ústavnej sťažnosti podľa čl. 127 ústavy zásah do základného práva na súkromie, ktoré je chránené viacerými článkami ústavy, a to čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 1 a 2 a čl. 22 ods. 1 a 2, a práva na súkromie podľa čl. 8 dohovoru, ku ktorému dochádza pri vyhotovovaní obrazových, zvukových alebo obrazovo-zvukových záznamov, odpočúvaní a vyhotovení záznamu telekomunikačnej prevádzky a pri oznamovaní údajov o telekomunikačnej prevádzke, ktoré možno realizovať buď na základe zákona č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním) v znení neskorších predpisov alebo na základe § 114, § 115 a § 116 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku v znení neskorších predpisov [predtým § 88 a § 88e zákona č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok) v znení neskorších predpisov, pozn.].

3. Podstatu odlišných právnych názorov možno zhrnúť takto:

I.1. Konanie vo veci sp. zn. I. ÚS 274/05:

4. V predmetnom konaní ústavný súd preskúmal ústavnú sťažnosť sťažovateľa, ktorému bolo vznesené obvinenie pre trestný čin nedovolennej výroby a držby omamnej látky, psychotropnej látky, jedu a prekurzora a obchodovania s nimi v spolupáchateľstve. Sťažovateľ pri svojom výsluchu v pozícii obvineného zistil, že na základe príkazov súdu pred vznesením obvinenia došlo k vyhotoveniu záznamov telefonической komunikácie z mobilného telefónneho prístroja, ktorý v danom čase používal. Záznamy telefonической komunikácie vrátane ich prepisov boli súčasťou vyšetrovacieho spisu. Prvý z príkazov bol vydaný na základe zákona o ochrane pred odpočúvaním, druhý na základe v tom čase platného § 88 Trestného poriadku.

5. V súvislosti s vydaním príkazov na odpočúvanie telefonической komunikácie sťažovateľ namietal porušenie svojho základného práva na súkromie podľa čl. 22 ods. 1 a 2 ústavy, čl. 13 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a čl. 8 ods. 1 a 2 dohovoru. Sťažovateľ namietal, že právna úprava zákona o ochrane pred odpočúvaním ani § 88 Trestného poriadku nespĺňajú požiadavky vymedzené na takýto zásah do súkromia judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), no najmä namietal odôvodnenosť uvedeného zásahu do súkromia a nedostatok dôkazov, ktoré by takýto zásah ospravedlnili. Sťažovateľ žiadal vysloviť porušenie svojich základných práv, zrušiť oba príkazy na odpočúvanie a prikázať vyšetrovateľovi, dozorujúcemu prokurátorovi a Úradu zvláštnych policajných činností Prezídia Policajného zboru vyradiť a zničiť všetky záznamy telefonической komunikácie sťažovateľa s tretími osobami prostredníctvom odpočúvaného telefónneho prístroja. V čase podania ústavnej sťažnosti sa trestná vec sťažovateľa nachádzala v štádiu prípravného konania (pred podaním obžaloby).

6. Príslušný senát ústavného súdu rozhodujúci v danej veci (ďalej aj „prvý senát ústavného súdu“) zopakoval, že ústavný súd vykladá základné práva zaručené ústavou v intenciách Dohovoru ochrane ľudských práv a základných slobôd a judikatúry ESLP. Ústavný súd konštatoval, že ochrana tajomstva správ podávaných telefónom je súčasťou širšej kategórie, ktorou je ochrana súkromia. Ochrana súkromia je zakotvená vo viacerých ustanoveniach ústavy a listiny vrátane čl. 22 ústavy a čl. 13 listiny. Naproti tomu ochrana práva na súkromie je v dohovore sústredená v čl. 8.

7. Zásahy do práva na súkromie sa v zmysle judikatúry ESLP posudzujú v určitej logickej nadväznosti, resp. postupnosti. Predovšetkým sa skúma, či daný skutkový stav možno *ratione materiae* považovať za súčasť práva na súkromie. Po kladnej odpovedi na túto otázku treba skúmať, či zásah bol legálny. Ďalej sa potom skúma, či bol zásah legitímny, a napokon, či bol proporcionálny. Ak sa dospeje k negatívnej odpovedi pri niektorej z týchto otázok, ďalej sa už v skúmaní problematiky nepokračuje.

8. Nemôžu byť nijaké pochybnosti o tom, že odpočúvanie telefonických hovorov je zásahom do práva na súkromie tak podľa čl. 22 ústavy a čl. 13 listiny, kde je to výslovne uvedené, ako aj podľa čl. 8 dohovoru (Klass a ostatní c. Spolková republika Nemecko zo 6. 9. 1978). O zásah do práva na súkromie pritom nejde iba u držiteľa odpočúvanej telefónnej linky, ale táto ochrana patrí aj osobám, ktoré sú z tejto linky volané, resp. ktoré na túto linku volajú (Huvig a Kruslin c. Francúzsko z 24. 4. 1990).

9. V zmysle konštatovaného prístupu prvý senát ústavného súdu skúmal, či boli príkazy na odpočúvanie v prípade sťažovateľa v súlade so zákonom o ochrane pred odpočúvaním a Trestným poriadkom. V tejto súvislosti vysvetlil že, kým podľa § 4 ods. 1 zákona o ochrane pred odpočúvaním vydáva sudca písomný súhlas na použitie informačno-technických prostriedkov (ďalej len „súhlas“), podľa § 88 ods. 1 Trestného poriadku [(zákona č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok) v znení neskorších predpisov] vydáva sudca príkaz na odpočúvanie a záznam telekomunikačných činností (ďalej len „príkaz“). Napriek rozdielnej terminológii nemôžu byť pochybnosti o tom, že súhlas, ako aj príkaz majú formálne aj obsahové náležitosti rozhodnutia. Z ustanovenia § 4 ods. 5 zákona o ochrane pred odpočúvaním to aj výslovne vyplýva, keďže sa tam uvádza, že „proti rozhodnutiu o súhlase nemožno podať opravný prostriedok“.

10. Pri posudzovaní zásahu do práva na súkromie je podľa prvého senátu ústavného súdu potrebné vziať do úvahy, že vydanie právoplatného súhlasu alebo príkazu má v praxi dva následky. Jednak dochádza k tomu, že je možné uskutočňovať vo vymedzenom rozsahu odpočúvanie telefonických rozhovorov, a jednak odpočúvaním telefonických rozhovorov uskutočnených na základe súhlasu či príkazu sa získavajú dôkazy, ktoré sú potom v trestnom konaní použiteľné na preukázanie rozhodujúcich skutočností riešených v rámci trestného konania. Zároveň to znamená, že osoba, ktorej telefonický rozhovor bol odpočúvaný, musí mať možnosť obrany jednak voči samotnému faktu odpočúvania jej rozhovoru, teda voči samotnému faktu zásahu do jej práva na súkromie, ale aj proti použitiu odpočúvanej komunikácie ako dôkazu v trestnom konaní.

11. Vo vzťahu k prvému následku, t. j. odpočúvaniu ako zásahu do práva na súkromie, prvý senát konštatoval, že vzhľadom na to, že opravný prostriedok ani voči súhlasu, ani voči príkazu nie je prípustný, dotknutá osoba nemá možnosť domáhať sa ochrany pred všeobecným súdom v súvislosti s faktom, že jej rozhovor bol odpočúvaný. Oprávnenosť vydania právoplatného súhlasu či príkazu všeobecný súd nemôže preskúmať (v inom konaní, pozn.), a to práve preto, že súhlas a príkaz sú právoplatnými rozhodnutiami, ktorými je súd viazaný, resp. z ktorých musí súd vychádzať. To sa vzťahuje tak na trestné konanie, ako aj na prípadné občianskoprávne konanie na ochranu osobnosti (na ochranu súkromia).

12. Ako odlišnú definoval prvý senát ústavného súdu situáciu, keď sa na základe súhlasu či príkazu odpočúvaný telefonický rozhovor môže stať dôkazným prostriedkom v trestnom konaní. Dotknutá osoba, ktorej rozhovor bol takto odpočúvaný, môže v trestnom konaní pred súdom namietat' nezákonnosť odpočúvania a z toho vyplývajúcu nepoužiteľnosť odpočúvaného rozhovoru ako dôkazu. Môže tak však urobiť len pri súčasnom splnení dvoch podmienok: trestná vec musí dospieť do štádia súdneho konania a dotknutá osoba musí byť stranou v trestnom konaní či už ako obžalovaná, alebo ako poškodená. Zároveň to znamená, že ochrana zo strany trestného súdu vôbec neprichádza do úvahy v prípadoch, ktoré sa pred trestný súd vôbec nedostanú, ale ani v prípadoch takých dotknutých osôb, ktoré nie sú stranami v trestnom konaní.

13. Ústavný súd meritórne preskúmal príkazy na odpočúvanie v prípade sťažovateľa, dospel k záveru, že nespĺňali podmienku legality, a preto vyslovil porušenie hmotných základných práv sťažovateľa podľa čl. 22 ods. 1 a 2 ústavy a čl. 8 ods. 1 a 2 dohovoru bez potreby zaoberať sa legitimitou alebo proporcionalitou zásahu.

14. Na závery prvého senátu ústavného súdu vyjadrených v tomto náleze potom nadviazal aj nález ústavného súdu sp. zn. I. ÚS 114/2012 z 13. júna 2012, v ktorom ústavný súd uviedol, že sťažovateľ v danom konaní sa v jeho trestnej veci, v ktorej bola proti nemu podaná obžaloba pre zločin krivej výpovede a krivej prisahy, dovolal ochrany svojich práv napadnutím procesnej nespôsobilosti dôkazu získaného odpočúvaním v uvedenom konaní. V súlade s judikatúrou ESLP je však potrebné odlišovať medzi procesnými aspektmi odpočúvania telefonických hovorov v kontexte trestného práva, pokiaľ k nemu došlo, a vplyvom odpočúvania na osobnosť dotknutej osoby, voči ktorému je poskytnutá dotknutej osobe ochrana jej súkromného života a korešpondencie prostredníctvom čl. 8 dohovoru (rozsudok ESLP z 8. 2. 2011 vo veci Michalák proti Slovenskej republike, č. 30157/03, § 211 – § 213). Aj v tomto prípade ústavný súd meritórne preskúmal námietky sťažovateľa proti zásahu do práva na súkromie a z dôvodu, že súhlas na odpočúvanie nebol legálny, vyslovil porušenie práv sťažovateľa podľa čl. 22 ods. 1 a 2 ústavy, ako aj čl. 8 ods. 1 a 2 dohovoru.

15. V ďalšej rozhodovacej činnosti senáty ústavného súdu vo veľkej miere odkazovali na závery nálezu vo veci sp. zn. I. ÚS 274/05, avšak pri prieskume zákonnosti a ústavnosti príkazov alebo súhlasov na odpočúvanie či iných záznamov telekomunikačných prostriedkov sa ich prístup líšil v závislosti od statusu sťažovateľa (procesné postavenie v trestnom konaní) a štádia trestného konania, pričom ich právne názory je možné rozdeliť do týchto skupín:

I.2. Prípady, v ktorých sťažovateľ nebol stranou trestného konania alebo sa vec do štádia konania pred súdom ani nedostala:

16. Vo veci sp. zn. III. ÚS 80/08 sťažovateľka tvrdila porušenie svojich základných práv podľa čl. 22 ods. 1 a 2 ústavy, čl. 13 listiny, čl. 8 dohovoru, ale aj základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru rozhodnutiami Krajského súdu v Banskej Bystrici, ktorými bol udelený súhlas na odpočúvanie a zaznamenávanie telekomunikačnej prevádzky mobilného telefónu vedeného na jej meno, ktoré boli vydané na základe § 36 a 37 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení účinnom do 30. apríla 2000 (ďalej len „zákon o Policajnom zbore“) z dôvodu ich protiprávnosti a nedostatku odôvodnenia.

17. Odkazujúc na závery nálezu sp. zn. I. ÚS 274/05, senát ústavného súdu príslušný na rozhodovanie v danej veci (ďalej len „tretí senát ústavného súdu“) konštatoval, že sťažovateľka nemala možnosť namietat' opodstatnenosť a zákonnosť uvedených súhlasov, pretože odpočúvané telefonické hovory sa nestali dôkazným prostriedkom v trestnom konaní a proti sťažovateľke nebolo nikdy vznesené obvinenie za konkrétny trestný čin. Ochrana zo strany trestného súdu v prípadoch, ktoré sa pred trestný súd nedostanú, ale ani v prípadoch takých dotknutých osôb, ktoré nie sú stranami v trestnom konaní, neprichádza do úvahy. Ústavný súd preto napadnuté súhlasy Krajského súdu v Banskej Bystrici meritórne preskúmal a vyslovil porušenie hmotných základných práv sťažovateľky na ochranu súkromia a ochrany korešpondencie, ako aj jej procesných základných práv v dôsledku nedostatočného odôvodnenia súdneho príkazu na odpočúvanie.

18. Rovnako senáty ústavného súdu meritórne (prípadne kvázi meritórne s výsledkom zjavnej neopodstatnenosti) preskúmali ústavné sťažnosti aj v ďalších rozhodnutiach, napr. III. ÚS 139/2023, I. ÚS 117/07, III. ÚS 97/2012 a III. ÚS 490/2015, v ktorých boli sťažovateľmi

osoby, ktoré nemali žiadne procesné postavenie v trestnom konaní a trestné konanie sa ani nezačalo, alebo sa ani nedostalo do fázy konania pred súdom.

I.3. Prípady, v ktorých bol sťažovateľ stranou trestného konania a vec sa nachádzala v štádiu konania pred súdom:

19. Vo veci sp. zn. III. ÚS 293/2021 sa sťažovateľ v postavení obžalovaného domáhal vyslovenia porušenia svojich základných práv podľa čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 2 a čl. 22 ods. 1 a 2 ústavy, ako aj práv podľa čl. 6 ods. 1 a čl. 8 ods. 1 dohovoru a vyslovenia porušenia základného práva podľa čl. 13 listiny postupom všeobecných súdov pri vydávaní príkazov na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky z dôvodu absencie ich odôvodnenia. Senát ústavného súdu príslušný na rozhodovanie v danej veci (ďalej len „tretí senát ústavného súdu“) poukázal na svoje už predtým vyslovené závery, že dotknutá osoba, ktorej rozhovor bol odpočúvaný, môže v trestnom konaní pred súdom vo svojej trestnej veci namietat' nezákonnosť odpočúvania a z toho vyplývajúcu nepoužiteľnosť odpočúvaného rozhovoru ako dôkazu. Hoci súd konajúci v trestnej veci sťažovateľa nemôže vysloviť nezákonnosť samotných príkazov na odpočúvanie vydaných inými okresnými súdmi, v rámci voľného hodnotenia dôkazov môže nepochybne vyhodnotiť dôkazy získané na základe týchto príkazov ako nezákonné a v trestnom konaní neprípustné. Túto námietku (o nezákonnosti dôkazov získaných odpočúvaním a záznamom telekomunikačnej prevádzky, pozn.) môže sťažovateľ využiť v konaní pred súdom prvého stupňa, ako aj v prípade uplatnenia riadnych a mimoriadnych opravných prostriedkov.

20. Vzhľadom na to, že sťažovateľ bude mať v ďalších štádiách trestného konania k dispozícii právne prostriedky na účinnú obranu ním označených práv, budú o nich oprávnené a povinné rozhodnúť vecne príslušné všeobecné súdy, a preto ústavný súd odmietol sťažnosť pre nedostatok svojej právomoci, a to vrátane sťažovateľom namietaného porušenia základného práva na ochranu súkromia podľa ústavy a práva na súkromie podľa dohovoru (sťažovateľ argumentoval, že nedostatočné odôvodnenie príkazov neumožňuje posúdenie legality, legitimacy a proporcionality zásahu).

21. K podobným záverom ústavný súd dospel vo veciach sp. zn. IV. ÚS 216/2013, IV. ÚS 93/2019, II. ÚS 326/2020 a sp. zn. I. ÚS 42/2017.

I.4. Prípady, v ktorých sťažovateľ má postavenie strany trestného konania, avšak trestná vec sa zatiaľ do štádia konania pred súdom ešte nedostala:

22. Vo veci sp. zn. I. ÚS 360/2018 mal sťažovateľ postavenie obvineného v trestnom konaní, ktoré bolo v čase podania ústavnej sťažnosti v štádiu prípravného konania. Sťažovateľ namietal porušenie svojich základných práv podľa čl. 19 ods. 1, 2 a 3, čl. 22 ods. 1 a 2, čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 10 ods. 1, 2 a 3, čl. 13 a čl. 36 ods. 1 listiny, ako aj práv podľa čl. 6 ods. 1 a čl. 8 ods. 1 a 2 dohovoru rozhodnutím všeobecného súdu a postupom Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a jeho organizačných zložiek v súvislosti s použitím informačno-technických prostriedkov na odpočúvanie telefonickú komunikáciu. V tomto prípade sťažovateľ nemal žiadne procesné postavenie v trestnom konaní, na účely ktorého bolo odpočúvanie pôvodne realizované, a taktiež nemal žiadne procesné postavenie v trestnom konaní, v ktorom sa výsledky odpočúvania nachádzali. V trestnom konaní vedenom proti sťažovateľovi sa nachádzali už len analytické prepisy a doslovné prepisy

odpočúvania, avšak bez zvukového záznamu alebo samotného príkazu. Sťažovateľ namietal neodôvodnenosť príkazov, ako aj nesplnenie podmienok legality, legitimacy a proporcionality zásahu do jeho práva na súkromie.

23. V danej veci ústavný súd konštatoval, že trestné konanie vedené proti sťažovateľovi ešte nebolo skončené (je naďalej v štádiu prípravného konania), a tak je iba na orgánoch činných v trestnom konaní vrátane trestných súdov, aby sa s tvrdenou nezákonnosťou chybné vykonaných dôkazov vysporiadali do meritórneho rozhodnutia tejto trestnej veci.

24. Právu obhajoby v materiálnom ústavnoprávnom zmysle namietat' nepoužiteľnosť dôkazu zodpovedá povinnosť orgánov činných v trestnom konaní a všeobecných trestných súdov adekvátne reagovať na uplatnené námietky obhajoby, teda aj na tie, ktoré sťažovateľ uplatnil v ústavnej sťažnosti. Vzhľadom na uvedené dospel ústavný súd napokon k záveru, že pokiaľ sťažovateľ ústavnou sťažnosťou napadol dôkazné prostriedky získané podľa neho nezákonnými odposluchmi, urobil tak predčasne, pretože nerešpektoval opísaný princíp subsidiarity a orgánom činným v trestnom konaní (vrátane trestných súdov) či civilným súdom neumožnil, aby prípadne samy poskytli ochranu jeho právam, lebo táto ochrana nie je iba doménou ústavného súdu. Ústavný súd odmietol ústavnú sťažnosť ako neprípustnú v celom rozsahu namietaných porušení práv.

25. Vo veci sp. zn. II. ÚS 389/2015 sťažovateľ namietal porušenie svojich základných práv podľa čl. 19 ods. 2, čl. 22 ods. 1 a 2, čl. 46 ods. 1 a čl. 48 ods. 1 ústavy a práv podľa čl. 6 ods. 1 a čl. 8 ods. 1 a 2 dohovoru príkazom na odpočúvanie a záznamom telekomunikačných činností v trestnom konaní, ktoré sa v čase rozhodovania ústavného súdu ešte nedostalo do štádia konania pred súdom. Ústavná sťažnosť sťažovateľa bola preto ústavným súdom odmietnutá pre nedostatok právomoci platná s konštatovaním, že právna úprava trestného konania mu ako obvinenému umožňuje aj v ďalšom štádiu trestného konania (a po prípadnom podaní obžaloby aj ako obžalovanému) právne účinným spôsobom namietat' porušenie svojich základných práv a slobôd garantovaných ústavou, resp. práv garantovaných dohovorom, ku ktorým malo dôjsť v dôsledku údajného nezákonného vydania napadnutého príkazu v predmetnej trestnej veci. Tak ako súd prvého stupňa, ktorý bude oprávnený konať a rozhodovať v trestnej veci sťažovateľa po skončení prípravného konania, aj odvolací súd v prípade podania odvolania v predmetnej trestnej veci sú súdmi s plnou jurisdikciou, v právomoci ktorých je posúdenie všetkých relevantných skutkových aj právnych okolností prípadu vrátane zákonnosti a ústavnosti dôkazov získaných na základe vydaného príkazu.

II.

Zjednotenie odlišných právnych názorov

26. Ochrana súkromia je chránená viacerými ustanoveniami ústavy (najmä čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 1 až 3, čl. 22 ods. 1 a 2) či široko koncipovaným čl. 8 dohovoru, ktorý chráni súkromie ako také. Ústava pojem súkromný a rodinný život bližšie nedefinuje. Keďže základné práva a slobody podľa ústavy je potrebné vykladať a uplatňovať v zmysle a duchu medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách (PL. ÚS 5/93, PL. ÚS 15/98), ústavný súd pri vymedzení obsahu uvedených pojmov prihliada aj na príslušnú judikatúru ESĽP týkajúcu sa predovšetkým čl. 8 dohovoru.

27. Podľa judikatúry ústavného súdu aj ESĽP odpočúvanie a záznam telefonických hovorov alebo iných telekomunikačných činností predstavuje zásah do tohto práva (Klass a ostatní proti Nemecku,

6. 9. 1978, § 41, séria A, č. 28). Opatrenia tajného sledovania a uchovávanía, spracovania a používania osobných údajov v zásade spadajú do rozsahu pojmu súkromný život na účely čl. 8 dohovoru (pozri napríklad Hambardzumyan proti Arménsku, č. 43478/11, 5. 12. 2019, a Leander proti Švédsku, 26. 5. 1987, séria A, č. 116; Zoltán Varga proti Slovensku, č. 58361/12 a 2 ďalšie, ods. 144, 20. júla 2021). Na telefonické rozhovory sa vzťahujú pojmy „súkromný život“ a „korešpondencia“ v zmysle čl. 8. Ich monitorovanie predstavuje zásah do výkonu práv podľa čl. 8 (pozri napríklad Lambert proti Francúzsku, 24. 9. 1998, § 21, Zbierka rozsudkov a rozhodnutí 1998-V; Kvasnica proti Slovensku, č. 72094/01, ods. 76, 9. 6. 2009).

28. Súkromím sa rozumie jednak osobný život jednotlivca, ale taktiež jeho obchodné a pracovné aktivity, obzvlášť vykonávané formou slobodného povolania (Niemietz proti Nemecku, 1992, ods. 29). ESĽP tiež uviedol, že záznam komunikácie a telefonickej konverzácie (vrátane hovorov uskutočnených z obchodných priestorov, ako aj z domova) sú obsiahnuté v pojme súkromného života a korešpondencie podľa čl. 8 (Halford proti Spojenému kráľovstvu, 1997, ods. 44; Malone proti Spojenému kráľovstvu, 1984, ods. 64; Weber a Saravia proti Nemecku (dec.), 2006, ods. 76 – 79; Potoczka a Adamco proti Slovenskej republike, 2023, ods. 69).

29. Ústava v čl. 19 ods. 2 nezaručuje ochranu súkromného a rodinného života pred akýmkoľvek zasahovaním. Zaručuje ochranu len pred takým zasahovaním, ktoré je neoprávnené. V súlade s účelom práva na súkromie môžu orgány verejnej moci, fyzické aj právnické osoby zasahovať do súkromného a rodinného života iných vtedy, ak ich zasahovanie možno hodnotiť ako oprávnené. Pod neoprávneným zasahovaním treba rozumieť také zasahovanie, ktoré nemá základ v zákonnej úprave, nesleduje ustanovený cieľ, nedbá na podstatu a zmysel obmedzovaného základného práva a slobody alebo nie je nevyhnutným a primeraným opatrením na dosiahnutie ustanoveného cieľa. Výsledok posúdenia vzťahu primeranosti medzi namietaným zásahom a sledovanými legitímnymi cieľmi bude závisieť od zistenia, či zásah spočíval v relevantných a dostatočných dôvodoch (I. ÚS 448/2021).

30. ESĽP stabilne judikuje, že akýkoľvek zásah do práva na súkromie môže byť ospravedlnený podľa čl. 8 ods. 2 len vtedy, ak je v súlade so zákonom, sleduje jeden alebo viacero legitímnych cieľov, na ktoré odkazuje odsek 2 článku 8, a je nevyhnutný v demokratickej spoločnosti na dosiahnutie takéhoto cieľa (pozri Zakharov proti Rusku, č. 47143/06, ods. 227, rozsudok zo 4. 12. 2015; Kennedy proti Spojenému kráľovstvu, č. 26839/05, ods. 130, 18. 5. 2010).

31. Z judikatúry ESĽP tiež vyplýva, že na aspoň obhájiteľné tvrdenie (*arguable claim*) o porušení iného práva podľa dohovoru nadväzuje právo na účinný opravný prostriedok podľa čl. 13 dohovoru (Silver a ostatní proti Spojenému kráľovstvu z 25. 3. 1983, ods. 113) (napr. II. ÚS 348/2021).

32. Článok 13 dohovoru zaručuje dostupnosť prostriedku nápravy na vnútroštátnej úrovni na presadzovanie podstaty práv a slobôd vyplývajúcich z dohovoru v akejkoľvek forme, v ktorej sú zabezpečené vo vnútroštátnom právnom poriadku. Jeho účinkom je teda požiadavka na poskytnutie vnútroštátneho prostriedku nápravy, ktorý umožní príslušnému vnútroštátnemu orgánu riešiť podstatu príslušnej sťažnosti podľa dohovoru, ako aj poskytnúť primeranú nápravu (pozri KHAN proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 35394/97, ods. 44, rozsudok z 12. 5. 2000). Nezachádza tak ďaleko, aby vyžadoval konkrétnu formu opravného prostriedku, pričom zmluvným štátom sa poskytuje priestor na voľnú úvahu pri dodržiavaní svojich povinností v tomto ohľade

(pozri Smith a Grady proti Spojenému kráľovstvu, č. 33985/96 a č. 33986/96, ods. 135, ECHR 1999-VI).

33. Ústavný súd v náleze sp. zn. I. ÚS 274/05 konštatoval, že na problematiku využívania informačno-technických prostriedkov na zabezpečovanie informácií dôležitých pre trestné konanie, ktoré je realizované v rámci ustanovení Trestného poriadku alebo podľa zákona o ochrane pred odpočúvaním, je potrebné nazerať z dvoch uhlov pohľadu. Jednak dochádza k zásahu do práva na súkromie, ktoré je chránené viacerými článkami ústavy (čl. 16 ods. 1 a čl. 19 ods. 2 a 3 alebo čl. 22), ako aj čl. 8 dohovoru, a jednak sa v rámci tohto postupu získavajú dôkazy, ktoré sú použiteľné v trestnom konaní na preukázanie rozhodujúcich skutočností dôležitých pre rozhodnutie v konkrétnej trestnej veci. Zodpovedajúc tomu, sťažovatelia v súvislosti s využívaním informačno-technických prostriedkov zo strany orgánov verejnej moci vo vzťahu k ich osobe namietajú porušenie svojho základného práva na súkromie, ktoré malo byť spôsobené samotným zásahom, ako aj porušenie práv procesného charakteru, ktoré spadajú pod ochranu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy alebo práva na spravodlivý súdny proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, a to v súvislosti s použitím takto získanej komunikácie, údajov alebo záznamu ako dôkazu v trestnom konaní.

34. Týmto spôsobom na uvedenú problematiku nazerá aj judikatúra ESĽP, ktorý v rámci svojej rozhodovacej činnosti v tejto súvislosti uviedol, že procesný rozmer monitorovania telefonické komunikácie sťažovateľa, ktorý sa síce môže riešiť v jeho trestnom konaní, je potrebné odlišiť od ochrany jeho súkromného života a korešpondencie, ktorú má k dispozícii podľa čl. 8 a čl. 13 dohovoru. Hoci sa sťažovateľ môže pravdepodobne domáhať nápravy na trestných súdoch v súvislosti s možným porušením svojho práva na spravodlivý proces, nemá to priamu súvislosť s jeho právami chránenými samostatne podľa čl. 8 a čl. 13 dohovoru (Michalák proti Slovensku, č. 30157/03, § 213, 8. 2. 2011).

35. Z judikatúry ESĽP tiež vyplýva, že samotné porušenie práva na súkromie nemusí vždy znamenať, že bolo zároveň porušené právo na spravodlivý proces. Môže dôjsť k záveru, že právo na spravodlivý proces porušené nebolo a dôkaz získaný protiprávnym „odposluchom“ (záznamom telekomunikačnej prevádzky) môže byť označený ako prípustný, hoci právo na súkromie porušené mohlo byť (porov. SCHENK proti Švajčiarsku z 12. 7. 1988, alebo Khan proti Veľkej Británii z 12. 5. 2000). Možno zhrnúť, že v judikatúre ESĽP sú pri posudzovaní dôkazov získaných porušením práva na súkromie zásadné predovšetkým dve otázky. Otázka posúdenia spravodlivosti procesu príslušného trestného konania ako celku a otázka relevancie dôkazu; špecifickú úpravu prípustnosti dôkazov však prenecháva vnútroštátnej zákonnej úprave na základe vyvažujúceho testu proporcionality (I. ÚS 360/2018).

36. V slovenskom trestnom konaní však podľa § 2 ods. 12 Trestného poriadku platí zásada zákonnosti dôkazov, v zmysle ktorej môžu byť v trestnom konaní použité len dôkazy získané zákonným spôsobom. Na rozdiel od judikatúry ESĽP teda náš vnútroštátny právny poriadok nepripúšťa použitie nezákonne získaného dôkazu, teda v zmysle čl. 154c ods. 1 ústavy v podstate poskytuje dotknutým osobám, proti ktorým sa vedie trestné konanie, väčší rozsah základných práv a slobôd. Z uvedeného vyplýva, že oddelené posudzovanie procesnej roviny využívania informačno-technických prostriedkov v súvislosti so základným právom na súdnu ochranu

a spravodlivé súdne konanie a hmotnoprávnej roviny v súvislosti so základným právom na ochranu súkromia nie je celkom aplikovateľné.

37. Podľa zákona o ochrane pred odpočúvaním už pred udelením súhlasu rozhodujúci súd na základe písomnej žiadosti posudzuje druh informačno-technického prostriedku, miesto použitia, navrhovaný čas trvania, ktorý je prvotne limitovaný obdobím 6 mesiacov, no posudzuje aj informácie o predchádzajúcom neúčinnom alebo podstatne sťaženom odhaľovaní a dokumentovaní činnosti, pre ktorú sa žiadosť podáva, a samotné dôvody žiadosti. Súd nesmie rozhodnúť o neodôvodnenej žiadosti (§ 4 zákona o ochrane pred odpočúvaním).

38. Podľa Trestného poriadku je okruh trestných činov, v súvislosti s vyšetrovaním ktorých možno príkaz na použitie informačno-technických prostriedkov vydať, ako aj časový úsek možnosti ich použitia, limitovaný (§ 114 až § 116 Trestného poriadku). Zákonným predpokladom vydania príkazu je tiež to, že nemožno sledovaný účel dosiahnuť inak alebo by to bolo podstatne sťažené (§ 115 Trestného poriadku). Ako v prípade zákona o ochrane pred odpočúvaním, tak aj v prípade Trestného poriadku zákon vyslovene ukladá povinnosť sústavne skúmať trvanie dôvodov použitia týchto prostriedkov.

39. Okrem uvedených zákonných podmienok pre vydanie súhlasu alebo príkazu na použitie informačno-technických prostriedkov platí pre všetky orgány činné v trestnom konaní a konajúci súd podľa § 2 ods. 2 Trestného poriadku zásada, v zmysle ktorej do základných práv a slobôd osôb možno zasahovať v prípadoch dovoľených zákonom len v miere nevyhnutnej na dosiahnutie účelu trestného konania, pričom treba rešpektovať dôstojnosť osôb a ich súkromie. V rámci splnenia podmienky zákonnosti (legality) teda príslušný orgán posudzuje aj nevyhnutnosť (legitimitu) a proporcionalitu uvedeného zásahu, keďže naplnenie týchto podmienok pre oprávnenie realizovať zásah vyžaduje samotný Trestný poriadok (pri rešpektovaní jeho ústavno-konformného výkladu), a to nielen v rovine procesnej, v rámci ktorej hodnotí zákonnosť takto získaného dôkazu a jeho použiteľnosť v trestnom konaní, ale aj v rovine hmotnoprávnej, teda z hľadiska zásahu do práva na súkromie.

40. Hodnotenie zákonnosti dôkazov patrí do právomoci orgánov činných v trestnom konaní a všeobecných trestných súdov rozhodujúcich o vine a treste. Toto posúdenie sú povinné realizovať *ex offi*, a hoc nemajú právomoc zrušiť rozhodnutie, ktorým bol vydaný súhlas či príkaz na použitie informačno-technických prostriedkov, majú právomoc konštatovať nesplnenie podmienky zákonnosti a na ňu nadväzujúce porušenie práva dotknutej osoby na súkromie. V tomto ohľade je však nevyhnutné zdôrazniť, že orgán činný v trestnom konaní a súd sú povinné nezákonnosť použitia informačno-technického prostriedku a prípadný zásah do práva na súkromie dotknutej osoby explicitne konštatovať v rozhodnutí, ktorým sa trestné konanie vo vzťahu k dotknutej osobe v danom stupni konania končí. Týmto spôsobom sa tak vybuduje právny základ pre osobu, ktorej právo bolo takto porušené, domáhať sa náhrady škody, prípadne nemajetkovej ujmy proti štátu prostredníctvom zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a naplnia sa atribúty účinného opravného prostriedku tak, ako to vyžaduje čl. 13 dohovoru. Konkrétnym titulom náhrady škody bude nesprávny úradný postup v jeho definičnom pokrytí ustanovením druhej vety § 9 ods. 1 naostatok označeného zákona, pričom v prípade, ak trestné stíhanie konkrétnej osoby nebolo zavŕšené právoplatným odsúdením, je otázka náhrady škody podľa aktuálne stabilizovanej

aplikačnej praxe dostupná aj prostredníctvom nazerania na dotknuté trestné stíhanie ako na nezákonné, už počnúc rozhodnutím o jeho vedení proti, resp. vo vzťahu ku konkrétnej osobe s právami a povinnosťami obvineného (bližšie posúdenie tejto problematiky prekračuje rámec odôvodnenia tohto zjednotenia).

41. Ak by do tohto procesu vstupoval ústavný súd vo fáze prípravného konania, konania pred súdom rozhodujúcim o vine a treste alebo konania o následných opravných prostriedkoch, vstupoval by do sféry ich právomoci, čo by znamenalo porušenie princípu subsidiarity právomoci ústavného súdu. Ak dotknutá osoba, ktorá má procesné postavenie subjektu v trestnom konaní (§ 10 ods. 10 Trestného poriadku), nevyčerpá bez dôvodov hodných osobitného zreteľa dostupné opravné prostriedky, ktoré jej v tomto ohľade ponúka trestné konanie v celom jeho priebehu, ústavný súd jej ústavnú sťažnosť odmietne podľa § 56 ods. 2 písm. d) zákona o ústavnom súde pre neprípustnosť.

42. Vychádzajúc z uvedeného, dospelo plénum ústavného súdu pri rozhodovaní o zjednotení odlišných právnych názorov senátov ústavného súdu v danom prípade k záveru, že dotknutá osoba, ktorá má postavenie subjektu v trestnom konaní a tvrdí, že povolením (súhlasom alebo príkazom) či samotným použitím informačno-technických prostriedkov podľa zákona o ochrane pred odpočúvaním alebo podľa Trestného poriadku došlo k porušeniu jej procesných práv na súdnu ochranu a spravodlivé súdne konanie či k porušeniu jej základného práva na ochranu súkromia, musí pred podaním ústavnej sťažnosti vyčerpať dostupné prostriedky nápravy, ktoré jej poskytuje Trestný poriadok v rámci trestného konania. Ak tak bez dôvodov hodných osobitného zreteľa neurobí, ústavný súd jej ústavnú sťažnosť odmietne podľa § 56 ods. 2 písm. d) zákona o ústavnom súde ako neprípustnú.

43. Je ešte potrebné sa zmieniť o osobitnom konaní podľa ustanovení § 362f a nasl. Trestného poriadku, ktoré pri významnom segmente zabezpečovania dôkazne použiteľných informácií, najmä pri odpočúvaní a zázname telekomunikačnej prevádzky, reflektuje situáciu, v ktorej sa použitým postupom nezistili skutočnosti významné pre trestné konanie. V takom prípade je dotknutá osoba *ex officio* informovaná a má možnosť dať preskúmať zákonnosť predmetného príkazu Najvyšším súdom Slovenskej republiky (čo môže byť v prípade pozitívneho rozhodnutia o jej návrhu titulom na náhradu škody spôsobenej pri výkone verejnej moci). Aj v uvedenej situácii je ingerencia ústavného súdu na základe ústavnej sťažnosti možná, ale právomoci ústavného súdu predchádza právomoc naostatok označeného všeobecného súdu.

44. Vzhľadom na širokú rozmanitosť právne relevantných okolností (v škále od okolností, v ktorých vôbec neprebíha žiadne trestné konanie alebo trestné konanie prebieha v prípravnej fáze, ktoré môže ale nevyhnutne nemusí dospieť do fázy konania pred súdom, alebo v prípade zastavenia trestného konania, alebo jeho prerušenia a ďalšie) a postavenia dotknutých osôb (súhlas na použitie informačno-technických prostriedkov bol vydaný mimo rámca trestného konania; dotknutá osoba nemá žiadne postavenie v prebiehajúcim trestnom konaní; dotknutá osoba utrpela zásah do svojich práv len v dôsledku faktickej realizácie súhlasu alebo príkazu; dotknutá osoba je obvinená v trestnom konaní, ale trestné stíhanie bolo ukončené z rôznych dôvodov a do fázy konania pred súdom sa trestná vec nedostala a ďalšie) je v záujme ochrany základných práv a slobôd dotknutých osôb nevyhnutné, aby ústavný súd pri posudzovaní prípustnosti ústavných sťažností súvisiacich s tvrdeným zásahom do práv povolením (súhlasom alebo príkazom) alebo samotným použitím

informačno-technických prostriedkov posudzoval jednotlivé prípady vždy individuálne a vo svetle konkrétnych faktických súvislostí každého prípadu.

45. Nad rámec uvedeného považuje ústavný súd za dôležité pripomenúť, že príkaz aj súhlas na použitie informačno-technických prostriedkov, či už boli vydané na základe Trestného poriadku, alebo na základe zákona o ochrane pred odpočúvaním, musia byť buď riadne odôvodnené (napr. sp. zn. I. ÚS 114/2021), alebo musia byť presné dôvody, na základe ktorých sudca rozhodol, že sú splnené zákonné požiadavky vzhľadom na skutkové a právne okolnosti veci, zistiteľné z odôvodnenia rozhodnutia v spojení so samotnou žiadosťou na vydanie súhlasu alebo príkazu, pričom táto žiadosť musí byť po vydaní súhlasu alebo príkazu sprístupnená dotknutej osobe (rozsudok Súdneho dvora Európskej únie C-349/21 zo 16. 2. 2023). Je to tak preto, že hoci ide o závažný zásah do základného práva, dotknuté osoby nemajú možnosť podať opravný prostriedok a o vydaní súhlasu či príkazu sa dozvedia spravidla až dodatočne, keď už zásah do práva na súkromie bol realizovaný. Majú preto možnosť žiadať o preskúmanie opodstatnenosti súhlasu či príkazu až dodatočne. Preskúmateľnosť dôvodnosti vydania súhlasu či príkazu si vyžaduje relevantnú konkrétnu vysvetľujúcu argumentáciu, akými skutočnosťami boli naplnené zákonom ustanovené podmienky na tento zásah do práva na súkromie. Bez odôvodnenia opierajúceho sa o konkrétne skutočnosti sú súhlas či príkaz v spojení so žiadosťou spravidla nepreskúmateľné. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že vzhľadom na utajený charakter odpočúvania by bolo neúnosné a kontraproduktívne uviesť v odôvodnení konkrétnu skutočnosť odôvodňujúcu vydanie súhlasu či príkazu alebo sprístupniť samotnú žiadosť, lebo tieto by mohli ich účel zmariť. V skutočnosti je však opak pravdou. Práve vzhľadom na utajený charakter použitia informačno-technických prostriedkov nič nebráni tomu, aby dôvody, ktoré viedli súd k vydaniu súhlasu či príkazu, boli konkrétne uvedené v samotnom rozhodnutí alebo žiadosti. Pri dodržaní režimu utajenia sa dotknuté osoby môžu o vydaní súhlasu či príkazu a o dôvodoch, ktoré k tomu viedli, dozvedieť len dodatočne, teda po použití informačno-technických prostriedkov.

46. Podľa § 67 zákona o ústavnom súde pripájajú k tomuto rozhodnutiu odlišné stanoviská sudcovia Peter Straka a Robert Šorl, ktoré sa týkajú výroku a odôvodnenia rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 7. mája 2024

Ivan Fiačan
predseda Ústavného súdu
Slovenskej republiky